

Suvi Kuisma

Kevyesti mutta voimalla: naisten hiihto Salpausselän kisoissa 1923–1952 (ref.)

Naisten kilpahiihdon alkuvaiheita on tutkittu toistaiseksi melko vähän. Leena Laine jäljitti naishiihdon pitkää matkaa olympialajiksi tämän vuosikirjan sivuilla puoli vuosikymmentä sitten¹. Terttu Mämmelä tarkasteli samaa aihetta Urheilumuseon olympiakirjassa *Viestinviejät*². Kansalliset kisat ovat Suomessa olleet naisille avoimia aiemmin kuin kansainväliset kilpailut, ja Työväen Urheiluliiton naishiihtäjät matkasivat jo 1920-luvulta lähtien omiin kansainvälisiin kilpailuihinsa³. Jaana Kari on tutkinut naishiihtoa omaelämäkerrallisen aineiston avulla ja julkaissut vuonna 2000 Jyväskylän yliopiston opinnäytteisiinsä perustuvan artikkelin⁴.

Omassa artikkelissani käsittelem naishiihdon alkuvaiheita Salpausselän kisoissa. Tätä varten olen tutkinut Lahden Hiihtoseuran arkistomateriaalia ja käynyt läpi paikallisia, lahtelaisia sanomalehtiä vuosina 1923–1952. Valtakunnalliset sanomalehdet olen toistaiseksi jättänyt tarkastelun ulkopuolelle.

Naisten kilpaurheilulla oli tuohon aikaan vaikutusvaltaisia vastustajia, kuten maisteri Lauri Pihkala, joka halusi rajata naiset sellaisten urheilulajien pariin, jotka sopivat hänen mielikuvaansa naisesta kodin ja

pihapiirin askareissa. Kilpaurheilu ylipäänsä, etenkin yleisurheilu, ei hänen mukaansa ollut naisille soveliasta, ja olympialaisiin naisilla ei hänen mielestään ollut mitään asiaa.⁵ Työväenurheilijoiden piirissä oikeistolaisen Pihkalan ajatukset eivät saaneet vastakaikua, mutta myös hiihtävien ja kilpailevien lottien keskuudessa ajatukset saivat ristiriitaisen vastaanoton⁶. Myös naisten voimistelujärjestö SNLL vastusti naisten kilpaurheilua 1920- ja 1930-luvulla ja halusi tarjota naisille etupäässä terveellistä ja naisellista liikuntaa⁷.

Naiset kilpaladuille

Naiset olivat mukana jo vuonna 1879 Tyrnävän hiihtokilpailuissa, joita pidetään ensimmäisinä varsinaisina hiihtokilpailuina Suomessa. Myös Ruotsissa naiset tulivat kilpaladuille samoihin aikoihin. Ensimmäiset naisten omat hiihtokilpailut pidettiin Suomessa ensimmäisen kerran Impilahdella 13.2.1886. Suomen mestaruuskilpailuja alettiin järjestää naisille vuodesta 1911 lähtien, lähes samoihin aikoihin kuin miehille, joiden SM-kisat alkoivat 1909. Kilpailuja oli yleensä vuosittain. Naisten hiihdon SM-kilpailut eivät myöskään tauonneet 1930-luvulla, vaikka Salpausselän kisoissa taukoa naisten kilpailujen osalta tulikin.⁸

Aktiivisilla naisten kilpahiihdosta innostuneilla miehillä on ollut myös oma merkityksensä, kun naisten kilpailuja järjestettiin 1910-luvulla. Naisten paikallisia kilpailuja seurasivat esimerkiksi suksiseppä Matti Harju ja Lemminkäisen huippuhiihtäjä Toivo Sinkko. He auttoivat hyviksi hiihtäjiksi havaitsemiaan naisia Suomen mestaruuskisoihin. Harjun löytö oli nurmijärveläinen Saimi Salmi, joka voitti mestaruuden naisten 5 km:llä Lahdessa 1915. SM-mestaruuksista hän ei päässyt kilpailemaan enää 1919 lähtien siirryttyään seuransa mukana Työväen Urheiluliittoon.

Sinkko kiinnitti huomiota 1914 Miina Huttuseen, joka voitti Lemminkäisen 10 km:n hiihdon uudella naisten maailmanennätysajalla (49.08,5)⁹. Sinkko vei Huttusen mukanaan Lahteen seuraavan vuoden SM-kisoihin. Voittoihin Huttunen ylsi SM-kisojen 5 km:n matkalla neljästi: vuosina 1916, 1917, 1919 ja 1923. Hopeaa hiihtäjätär saavutti vuosina 1915, 1920, 1921 sekä 1922 ja pronssia vielä vuosina 1924 ja 1927.¹⁰

Miina Huttunen vuonna 1927. (Hiihtomuseo, Lahti)

Huttunen oli yksi parhaiten menestyneitä naishihtäjiä 1910- ja 1920-luvuilla. Hän oli tasamaahiihtäjä, mutta kun 1920-luvulla myös naisten kilpaladut siirtyivät murtomaalle, hän menestyi myös niillä kohtalaisesti. Huttunen kelpuutettiin myös Jussi Kirjavaisen Suomalaiset suurhiihtäjät II -kirjaan, joka painettiin vuonna 1941. Hänen lisäksi suurhiihtäjänaisia kirjassa mainittiin vain ensimmäinen SM-voittaja Hilma Kalliomäki. Huttuselle sukset valmisti Taavetti Huttunen, joka oli Miinan isä, veli tai setä. Miina oli maatalon tytär ja hankki kuntonsa niittotöistä ja navetta-askareista.¹¹ Maalla ei kilpaurheilua vielä arvostettu miesten saati naisten harrastuksena, ei välttämättä Miina Huttusen perheessäkään, mutta sukasia perheessä silti valmistettiin. Kannustus ulkopuolelta ja menestys varmaan innostivat häntä kilpailemaan.

Salpausselän kisat ja naisten hiihto

Salpausselän hiihdot järjestettiin ensimmäisen kerran 3.–4.2.1923. Suomeen haluttiin Norjan Holmenkollenia vastaavat kisat murtomaahiihtoa, yhdistettyä ja mäkihyppyä varten. Lauri Pihkalan Lahden maastoja ylistävä kirjoitus *Suomen Urheilulehdessä* 13.3.1922 innosti paikalliset talviurheilupiirit perustamaan Lahteen hiihtoseuran, joka alkoi järjestää kisoja vuosittain.¹²

Salpausselän hiihdot olivat 1920- ja 1930-luvulla avoimet vain SVUL:n seuroille, suojeluskunnille ja muille porvarillisille urheilupiireille. TUL järjesti tahollaan omat talvikisansa.¹³

Salpausselän ohjelmassa ei naisten matkoja ollut aluksi mukana lainkaan. Naisten kansallisia hiihtokilpailuja järjestettiin Salpausselällä vuosina 1926–1933, mutta jälleen vuodesta 1934 vuoteen 1946 naisten hiihtomatkat karsittiin pois. Syynä on pidetty vähäistä osanottajamäärää.¹⁴ Lisäksi kisoista oli tulossa yhä merkittävämpi kansainvälinen tapahtuma, mikä saattoi olla yksi syy siihen, että kansallinen naishihti suljettiin kisoista vuonna 1934¹⁵. Vuodesta 1947 lähtien naisten kansainvälinen 10 km kuului Salpausselän kisojen ohjelmaan, ja suomalaisten hiihtäjien lisäksi myös ruotsalaisia kilpailijoita alkoi olla mukana¹⁶.

Naisten kansainvälisen kilpahiihdon hitaaseen kehittymiseen vaikutti varmaan myös se, että Holmenkollenille naisten kilpamatka otettiin mu-

kaan vasta vuonna 1951¹⁷. Ensimmäiset Norjan hiihtomestaruuskilpailut naisille järjestettiin vuonna 1955, vaikka pienimuotoisia, vahvasti epävirallisia kilpailuja oli Norjassa ollut naisille toki jo aiemmin. Ruotsissa naiset olivat edenneet kilpailemisessa lähes samaan tahtiin kuin Suomessa. Myös Pohjoismaisissa kisoissa oli ollut naisten kansainvälinen hiihtomatka vuodesta 1909 lähtien.¹⁸

Hiihtohameista housupukuihin

Ensimmäiset naisten kilpailut järjestettiin Salpausselällä niin sanottujen Kongressihiihtojen (myöhemmin MM-kisojen) yhteydessä vuonna 1926 esittelylajina. Naiset hiihtivät 5 km:n kansallisen tasamaakilpailun Vesijärven jäällä. Seuraavana vuonna 1927 naisten kilpailu hiihdettiin 5 kilometrin murtomaahiihtona.¹⁹

Näistä naisten hiihdoista ei ole mainintaa Lahden Hiihtoseuran vuosikertomuksissa eikä johtokunnan pöytäkirjoissa. Ei ole tietoa, miksi tehtiin päätös ottaa naisten hiihtomatka vuoden 1926 kisaohjelmaan. Naiset tulevat esille dokumenteissa lähinnä muonitusasioissa, Lahden lottien hoitaessa 1920- ja 1930-luvuilla kisojen ruokahuollon. Sen sijaan paikallisista sanomalehdistä, Etelä-Suomen Sanomista ja *LAHTI*-lehdestä, löytyy naisten kilpailuista uutisointia.²⁰

Lotat muonittajina Lahden kisoissa 1930-luvulla. (Hiihtomuseo, Lahti)

Kongressihiihrojen naisten tasamaa hiihdettiin siis Vesijärven jäällä, ja samalla hiihtivät 10 km:n matkan myös ikämiehet eli yli 35-vuotiaat miehet. Naisten kisa uutisoitiin *LAHTI*-lehdessä seuraavasti:

"Naisten 5 km suoritettiin jäällä lauantaina. Kilpailijat lähetettiin yhtä aikaa 2 minuuttia ikämiesten lähdön jälkeen... Impi Raivio syöksyi heti johtoon ja säilytti asemansa noin 1 ½ kilometriä, jolloin hänet sivuutti paavolalainen Siiri Lievonen. Hän johtikin koko loppumatkan, toiset eivät ahdisteluista huolimatta pystyneet häntä sivuuttamaan. Maaliin saapuivat 5 ensimmäistä jokseenkin tasaväkisesti muutaman sekunnin väliajoin. 11 lähtijästä hiihti matkan loppuun 9 neitosta... Tuloksia haittasi kireä keli, ja kohteli ankara pakkanen kovakouraisesti useita kilpailijoita. Vanha veteraani Santeri Tasa palellutti nenänsä ja poskensa, samoin paleltui monelta neitoselta posket... Lämpömittari osoitti 31 astetta Cels. ja liehtoi vielä pohjosesta navakanpuoleinen wihuri. Katsojia ei sen vuoksi koko päiväksi tullut Vesijärven jäälle."

Voittajaksi selviytyi Siiri Lievonen, Paavolan Kisa (Pohjois-Pohjanmaalta, Siikajoelta), toiseksi hiihti Impi Raivio Pihlajaveden Suojeluskunnan Urheilijoista (Impin veli Matti Raivio voitti Lahdessa samaan aikaan sekä 30 km ja 50 km) ja kolmanneksi Elsa Majaniemi samasta seurasta. Pakkanen palellutti Impi Raivilta korvat ja Miina Huttuselta sormet.²¹

Seuraavana vuonna 1927 naisten kilpailu suoritettiin jo kansainvälisen mallin mukaisesti murtomaaladulla. *ESS* uutisoi naisten 5 km:n matkaa seuraavasti:

"Klo 12 suoritettiin naisten kilpailu 2,5 km murtomaaradalla, jonka alku- ja loppukohta oli ravintolahuoneiston kohdalla. Kilpailuja seuraamaan saapui runsaasti yleisöä osoittaen vilkkaasti suosiotaan kilpailujen kauniimman sukupuolen edustajille, joita lähti matkaa taivaltamaan 10, yhden ottaessa lähtöpaikan alamäessä kauniin 'ukon'. Tunnettu Miina Huttunen oli mukana, ja hänen ennustettiin voittavan helposti. Mukana oli myös ensikertalaisia. Ensimmäisellä kierroksella keskeytti hiihtonsa yksi. Mutta yllätyksenä kaikille oli Lempi Asikainen, joka puolimatassa oli johdossa. Hänen hiihtotapansa oli joustava ja kaunis, joskaan ei niin voimakkaalta vaikuttava kuin Miina Huttusen. Tämä kiri loppukierroksella ja päätyi ensimmäiseksi."²²

Miina Huttunen Lemiltä voitti, Lempi Asikainen Elisenvaaran Lotta Svärdistä tuli toiseksi. Hän olikin sitten voittoisa Lahdessa vuosina 1928,

1929 ja 1931. Tuolloin lotat panostivat erityisesti hiihtoon ja hiihtokilpailuihin järjestäen muun muassa omia mestaruuskilpailuja vuosina 1928–1941²⁴.

Vuonna 1931 *ESS* uutisoi naisten 5 km:n hiihtoa lyhyesti kertomalla, että osanottajia oli 18 eli varsin runsaslukuisesti. "Voitosta kilpailivat Lempi Asikainen ja ensiksi matkaan lähtenyt Laila Pitkänen (pitäisi olla Pitkäaho –SK) Saarijärveltä, viimeksi mainittu hiihtäen hameessa ja edellinen housupuvussa. Nämä kaksi olivat huomattavasti muita parempia. Bertta Aaltonen Orimattilasta piti tämän paikkakunnan naisten hiihtomainetta yllä päästen kolmannelle tilalle."²⁴

Myös *LAHTI* kommentoi kilpailua. Otsikkona oli "Lempi Asikainen lujilla", ja sen ohessa oli Asikaisen kuva.

"Naisten hiihtoon lähti 18 osanottajaa. 5 km:n rata oli merkitty tavallista vaikeampaan maastoon, jossa oli ehkä liiankin lujia nousuja ja laskuja naisväelle. Voitosta kamppailivat monivuotinen Suomen mestari ja Salpausselän voittajatar Lempi Asikainen ja Saarijärveläisten ylpeys Laila Pitkäaho. Laila hiihti hameissa, Lempi sirossa housupuvussa."²⁵

Vuoden 1931 uutiset naisten hiihdosta olivat lyhyitä, lyhyempiä kuin 1920-luvulla. Naisten kilpaurheilu oli jäämässä marginaaliin. Mielenkiintoista on lukea, kuinka naisten hiihtoasut nousevat tärkeään rooliin uutisoinnissa. 1920-luvulla oli vielä käytetty hametta tai hamehousuja hiihdettäessä, mutta 1930-luvun alussa osa naishihtäjistä siirtyi jo hiihtohousuihin.

Kyseisten vuosikymmenten naisten hiihtoasuista kertoi *LAHTI*-lehdessä vuonna 1952 K.E. Levälahti (Suomen olympiakomitean pj 1929–1937, Suomen Urheiluopiston rehtori 1939–1953). Artikkelinsa luvussa "Naiset ja muotikin mukana" Levälahti muisteli, kuinka hän Salpausselän hiihtojen lopettajaisjuhlassa 1920- ja 1930-luvun vaihteessa mainitessaan naisten hiihtovarusteiden ja -asujen uudistamisen tarpeellisuudesta ja tarkentaessaan, että naisten pitäisi ruveta hiihtämään housuissa, joutui eräiden johtavien naisten ankaran ahdistelun kohteeksi.²⁶ Aili Kotkaniemi kirjoitti hieman myöhemmin naisten hiihtoasuista todeten, että hiihtohousuja (tuolloin vielä leveälahkeisia hamehousuja) 1920-luvulla käyttäneet hiihtäjät saivat osakseen arvostelua. Housujen katsottiin herättävän säädyttömyydellään pahennusta²⁷.

Voittajanaiset 1920- ja 1930-luvuilla

Etenkin hiihtäjien ja suksiseppien tyttäret ja sisaret alkoivat 1920- ja 1930-luvuilla menestyä SM-kisoissa ja Salpausselällä. Aino Raivio saavutti kultaa naisten SM-kisoissa 5 kilometrillä sekä vuonna 1924 että 1925, Impi Raivio puolestaan hopeaa 1925. He olivat hiihtäjä Matti Raivion sisaria.²⁸

Venla Koskenkorva (Haapaveden Urheilijat) menestyi SM-hiihdoissa, saavuttaen toisen sijan vuonna 1926, ja Vilma Harju (Virolahden Sampo) oli voittoa Salpausselällä vuonna 1932 naisten 5 km:llä ja SM-kilpailuissa 1935-1937. Venlan isä oli kuuluisa tasamaahiihtojen voittaja Matti Koskenkorva, Vilman isä taas oli suksi- ja suksivoidevalmistaja Santeri Harju, joka toimi tyttärensä valmentajana. Virolahden Sammon Impi Tasa oli vuonna 1932 neljäs Lahdessa. Hänen isänsä tai setänsä oli 1910-luvun huippuhiihtäjä Santeri Tasa.²⁹ Moni hyvin menestynyt naishiihtäjä sai tukea kilpailemiseen kotoa isän tai veljen ollessa kilpahiihtäjä tai suksiseppä. Hiihto oli näissä perheissä tärkeällä sijalla ja siksi naistenkin kilpahiihtoa pidettiin luonnollisena asiana.

Lempi Asikainen oli yksi parhaiten menestyneitä naishiihtäjiä Suomessa 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alussa. Hän oli kotoisin Karjalasta, Kurkijoelta. Salpausselän kisoissa hän edusti Elisenvaaran lottia.³⁰ Hänen taustajoukoistaan en tiedä, mutta innostamista kilpailemiseen tuli varmaan Lotta Svärd -yhdistyksen taholta sekä menestyksestä lottien mes-raruushiihtokilpailuissa.

Kansainvälisiin kisoihin

Uusi vaihe Salpausselän kisoissa alkoi 1947, kun naisten kansainvälinen 10 km hiihto otettiin ensimmäistä kertaa mukaan. Kisan voitti Varkauden Urheilijoiden Kerttu Pehkonen, joka oli vuosina 1947-1950 Suomen ja kansainvälisten kilpailujen hiihtokuningatar. Vuonna 1947 ruotsalaisia hiihtäjiä oli jo menestyksellä mukana kisoissa, sillä toiseksi hiihti Märta Nordberg. Tuloluettelosta löytyy 21 osanottajaa.³¹

Lahden naiset eivät päässeet vielä huipulle, vaan paras hiihtoseuralainen, Kaarina Manninen hiihti kymmenenneksi. Hän voitti tuolloin myös

seuran jäsenmestaruuden. SM-kisoissa samana vuonna hän oli 10 km:n matkalla 38.³² Mielenkiintoista on, että Lahden Hiihtoseuran naisosasto perustettiin 1945 juuri ennen Salpausselän kisoja. Lottajärjestön lakauttaminen vaati toimia muonituksen pelastamiseksi. Itse hiihtotoiminta ei ollutkaan aluksi tärkeää naisosastolle, johon liittyi heti 31 jäsentä. Naisten tai tyttöjen kilpailuja ei mainita seuran toimintakertomuksessa 1944–1945 lainkaan. Seuraavana vuonna naisosastolla oli myös liikun-

Lahden kisoissa 1948 Tyyne Wideman tuli lehtitekstin mukaan "kauniisti lasketellen maaliin joutuen heti valokuvaaja- ja filmaajaparven piirittämäksi". (Hiihtomuseo, Lahti)

nallista toimintaa, kuten kävelylenkkejä ja voimisteluiltoja. Hiihdon kilpailutoiminta näyttää alkaneen 1.1.1946, jolloin seuralla oli omat naisten harjoituskilpailut. Helmikuussa myös naiset osallistuivat seuran omiin mestaruushiihtoihin.³³

"Hameväen hiihtotouhuihin täytyy alkaa suhtautua vakavasti", nimimerkki Simeoni eli Sulo Kolkka kirjoitti, kun alkoi näyttää todennäköiseltä, että naiset pääsevät MM- ja olympiakisoihin³⁴. Kerttu Pehkosen, Tyyne ja Lydia Widemanin sekä Siiri Rantasen kansainvälisen menestyksen myötä naisten hiihtoa alettiin pitää tärkeänä lajina. Suomalaiset ja ruotsalaiset päätyivät jo sille kannalle, että naisten 10 km pitää ottaa MM-kisoihin, mutta FIS:n taholla emmittiin. Erityisesti norjalaiset vaativat lisänäyttöjä siitä, että laji sopii naisille ja että naisellisuus ei katoa metsän siimekseen.³⁵

ESS uutisoi Lahden vuoden 1947 kisojen naisten 10 km:n kilpailun lyhyesti otsikolla "Naisten hiihdossa voitto Suomeen". Miesten lajeille omistettiin valtavasti palstatilaa. Naisten hiihto ajoitettiin päällekkäin miesten 50 km kanssa, joten siihen oli vaikea katsojien keskittyä. Lehdessä kirjoitettiin:

"50 km:n miesten selvitellessä keskinäisiä välejään suoritettiin tänä talvena kisaohjelmaan liitetty naisten kansainvälinen 10 km hiihto, jossa Ruotsin edustajina nähtiin sikäläinen mestari Märta Nordberg ja mestaruuskilpailujen kakkonen Gudrun Sjöln. Voitto tässä hiihtolajissa tuotiin tällä kertaa Suomeen suorastaan miesmäisesti hiihtävän mestarimme Varkauden Kerttu Pehkosen voittaessa seuraavaksi sijoittunutta Ruotsin mestaria Märta Nordbergiä lähes minuutilla. Ajat: 42.25 – 43.22. Kolmas Valkeakosken Elma Lehtelä. Ruotsin Sjöln jäi viidenneksi".³⁶

LAHTI-lehdestä löytyy vain naisten hiihdon tuloluettelo.³⁷

Vuonna 1950 kirjoitettiin lahtelaisissa lehdissä naisten kilpailusta jo runsaammin ja asiallisemmin. Kerttu Pehkonen oli päättähti voittaen Lydia Widemanin yhdellä sekunnilla.³⁸

Parin vuoden päästä *ESS* otsikoi: "Lydia Wideman hallitsi täysin naisten hiihdon." Naisten 10 kilometrille osallistui 35 kilpailijaa, suomalaisten lisäksi vain kaksi jugoslaviaalaista hiihtäjää. Latu seurasi yleistä 18 km kilpareittiä tehden siitä pieniä poikkeuksia. Rata oli raskaimpia Suomessa hiihdetyistä naisilla siihen mennessä. Lehden mukaan "Tampereen neitonen" Lydia Wideman "oli heti alusta alkaen ottanut luulot

pois kanssakilpailijoiltaan johtaen jo yli puolella minuutilla. Seuraavina olivat Vihtavuoren Sirkka Polkunen ja LHS:n Siiri Rantanen.” Jutussa kerrottiin tarkat väliaikatiedot. Wideman saapui hyväkuntoisena maaliin loppuajalla 39,48. Sirkka Polkusen loppuveto toi hiihtäjättären toiselle sijalle Siiri Rantasen vallaessa pronssin ennen Maire Salorantaa (TUL) ja Kaino Mähöstä.

*Kerttu Pehkonen 1940-luvun lopulla. (Valokuvaamo Jänis, Varkaus;
Hiihtomuseo, Lahti)*

Lehti vielä mainitsee, että hiihdon ”ulkomaalaiset osanottajat Jugoslavian Angela Kordez ja Nada Birko eivät tässä kovassa seurassa kyenneet kärkisijoja valtaamaan, mutta tuskin he siinä mielessä matkaan olivatkaan lähteneet. Olihan heidän kilpasisarinaan maailman parhaat naishihtäjät.³⁹

Myös *LAHTI*-lehdessä oli pitkä ja tarkka kuvaus hiihdon vaiheista. Lehti kertoo suosionosoituksia annetun ladun varrella niin Jugoslavian hiihtäjille ja Suomen menestyneille hiihtäjille kuten Eva Högille ja Sirkka Polkuselle. Myrskyksi suosio nousi Lydia Widemanin kohdalla, mutta melkein yhtä paljon kannustusta sai LHS:n toivo Siiri Rantanen. Naisten maaliintuloa ei kisojen kuuluttaja ehtinyt seurata, sillä miesten 50 km oli kiinnostavassa vaiheessa.⁴⁰

Kevyesti mutta voimalla

Varkautelainen Kerttu Pehkonen oli 1940-luvun lopulla Suomen paras naishihtäjä, joka menestyi hyvin myös kansainvälisissä kisoissa. Naishihtoon alettiin kiinnittää huomiota, kun Tauno Juurtola nimettiin Suomen naisjoukkueen huoltajaksi kilpailumatkalle Keski-Eurooppaan vuonna 1949. Huoltamisen ohella Juurtola antoi Alpeja kolutessa varmaan myös valmennuksellisia neuvoja. Naisten maastohiihtoa tehtiin matkan avulla tunnetuksi, jotta varmistettaisiin naisten 10 km olympia- ja MM-lajiksi. Pehkonen ja Tyyne Wideman osallistuivat Sveitsin ja Ranskan naisten ensimmäisiin hiihtokilpailuihin ruotsalaisten kollegojen kanssa, sillä matka tehtiin yhdessä Ruotsin Hiihtoliiton joukkueen kanssa. Pehkonen oli voittoisa näissä kilpailuissa⁴¹, voittaen vuonna 1949 Grindelwaldissa Sveitsissä naisten epävirallisissa MM-kisoissa 10 kilometrillä kultaa⁴².

Widemanin kaksoiset Tyyne ja Lydia, Siiri Rantanen, Mirja Hietamies ja Sirkka Polkunen olivat muita huippunimiä 1940- ja 1950-luvun vaihteessa. Tyyne ”Tyy” Wideman (naimisissa Elovaara) voitti SM:n 10 km:n matkalla vuosina 1949, 1950 ja 1951. Hän menestyi hyvin myös kansainvälisesti. Sairaus katkaisi hänen hiihtouransa vuonna 1951.⁴³

Lydia ”Lypy” Widemanille (naimisissa Wideman-Lehtonen) vuosi 1952 oli menestyksen vuosi, jonka voitto Oslon olympiakisoissa kruuna-

Suomen naishiihtäjät palkintokorokkeella Osllossa vuonna 1952. Vasemmalta Mirja Hietamies, Lydia Wideman ja Siiri Rantanen. (Hiihtomuseo, Lahti)

si. Mirja Hietamies ja Siiri Rantanen varmistivat Suomelle historiallisen kolmoisvoiton naisten 10 kilometrillä.⁴⁴

Lydia muisteli vuonna 1992, kuinka Veli Saarinen tuki hänen valmentautumistaan Oslon vuoden 1952 olympialaisiin. Muutenkin naisten hiihtoon alettiin panostaa, sillä näyttöjä niin Lydialla kuin Tyynellä oli jo takanaan. Lydia kertoi lopettaneensa kilpahiihdon Oslon olympialaisiin, sillä taloudellisesti ei ollut mahdollista jatkaa kilpauraa konttoristin pienellä palkalla. Naishiihtäjiä tuettiin taloudellisesti vain urheiluvälinevalmistajien ilmaisilla suksilla ja monoilla. Lydian ja Tyynen isän kannustus kilpailuihin ja kuljettaminen kisoihin auttoi osaltaan heitä Suomen parhaiksi hiihtäjiksi. Tyynen ura eteni TUL:n hiihtovalmennuksessa päävalmentaja Gunnar Elovaaran avulla. Tyne Wideman ja Gunnar Elovaara lähtivät yhteiselle ladulle mennessään naimisiin vuonna 1952, jolloin Tyne oli kuitenkin jo joutunut jättämään kilpaladut sairastumisen vuoksi.⁴⁵

Kahta herraa oli vaikea palvella, ajateltiin tuolloin. Niinpä *ESS* kirjoitti vuonna 1950 huolissaan, kuinka todennäköisesti ”viimeistä kertaa esiintyi Kerttu Pehkosen nimi Salpausselän kisojen palkintoluettelossa. Vaalean Kertun nimettömässä kimalteli kultainen rengas ja Kerttu kertoi-kin piakkoin menevänsä naimisiin.”⁴⁶

Naishiihtäjistä kirjoitettaessa oletettiin, että he naimisiin mennessään luopuvat kilpahiihdosta. Siiri ”Äitee” Rantanen oli kuitenkin poikkeus, joka pysyi kansainvälisellä huipulla naiseksi harvinaisen pitkään eli vuodesta 1952 vuoteen 1962 saakka. ”Äitee” jatkoi uraansa avioiduttuaan ja saatuaan kaksi poikaa, mutta hänen tukenaan oli tietoisesti valittu aviomies Kalle, joka ymmärsi kilpailemisen tärkeyden vaimolleen. Lahden Hiihtoseuraan Siiri oli liittynyt Pohjois-Karjalasta paikkakunnalle muuttuaan vuonna 1952.⁴⁷

Yhteenvetoa

Vuonna 1923 alkaneissa Salpausselän kisoissa naisten hiihto otettiin vuonna 1926 kisaohjelmaan, mutta kisojen kansainvälistyessä naisten hiihtomatka jäi vuonna 1934 pois. Ajateltiin varmaan, että laji voidaan jättää pois, kun siinä ei voida järjestää kansainvälistä kisaa. Mitään mainintaa Lahden Hiihtoseuran pöytäkirjoissa tai vuosikertomuksissa ei ole siitä,

miksi naisten hiihdot 1930-luvulla jätettiin pois. SM-kisoissa naisten 5 kilometriä pysyi koko 1930-luvun ja myös seurat järjestivät omia mestaruuskilpailujaan. Työväenurheilijoilla oli omat mestaruushiihtonsa, joissa olivat mukana myös naiset.

Naisten hiihdosta kansainvälisellä tasolla kiinnostuttiin Suomessa ja Ruotsissa 1940-luvun lopulla. Salpausselällä ja Ruotsissa Sundsvallissa järjestettiin vuonna 1947 naisten kansainvälinen 10 km:n kisa. Simeoni eli Sulo Kolkka ennusti *Hiihtäjän* vuosikirjassa vuonna 1948 osuvasti, että naisten hiihdossa Kerttu Pehkosen lisäksi ilmestyy "uusia tähtiä kuin siennä sateella."⁴⁸

Paikallislehdet kirjoittivat naisten kilpailuista Salpausselällä 1920- ja 1930-luvuilla lyhyesti. Jokin yksityiskohta, kuten naisten hiihtoasu tai säätila, väritti usein hiihdosta kertovaa uutista. 1940-luvun lopulla lahdelaiset lehdet alkoivat kirjoittaa laajemmin naisten kilpailuista ja etenkin heidän kansainvälisestä menestyksestään, vaikka miesten kilpamatkoja käsiteltiin vielä paljon laajemmin. Naisten kilpailuista kertovat uutiset olivat jo melko asiallisia ja urheilusuorituksiin keskittyviä. Toki muun muassa hiihtäjien naisellisuuden ja hiihdon keveyden säilyttäminen mainitaan lehdissä myönteisenä asiana. Hiihtäjien saamat yleisön suosiosoitukset kartoitettiin myös lehtijutuissa tarkasti.

Myös virallisella taholla, Hiihtoliitossa ja sen valmennuksessa, naisten hiihtoon alettiin panostaa. Oslon olympialaisissa vuonna 1952 naiset olivat ensi kertaa FIS:n kisoissa mukana. Suomi sai naisten 10 kilometrillä kolmoisvoiton, ja se herätti urheiluyhteisön ja tiedotusvälineet arvostamaan naishiihtoa. Veli Saarinen päätteli *Hiihtäjässä* vuonna 1953, että aivan turhaan on pohdittu, sopiiko hiihto naisille. "Naisen luonnonvarainen rytmillisuus pääsee hiihtäessä maastossa oikeuksiinsa."⁴⁹ Naisellisuuden säilymistä haluttiin edelleen korostaa, koska naisten kilpahiihdon vastustajat etenkin ulkomailla edelleen leimasivat hiihdon epänaiselliseksi ja naisille liian raskaaksi.

Lähdeviitteet

- 1 Laine, Leena: "Naishiihdon pitkä matka olympialajiksi", teoksessa *Lajien synty*. SUHS:n vuosikirja 2001–02. (toim. Roiko-Jokela, Heikki ja Sironen, Esa). Jyväskylä 2002, 121–138.
- 2 Mämmelä, Terttu: "'Hameväen hiihtotouhuista' olympialaduille", teoksessa *Viestinviejät – Tositarinoita talviolympiakisoista*. (toim. Hannula, Riitta ja Honkanen, Pekka). Jyväskylä 2005, 74–76.
- 3 Laine, Leena: "Voimistelevat ja urheilevat aatteen sisaret", teoksessa *Liikkeen puolesta: työväen urheiluliiton naisia 1919–1996* (toim. Hihnala, Paula) Vammala 1996, 40–41.
- 4 Kari, Jaana: "Naiseuden kuperkeikka – 'Hiihtoäiteen' tarinoita", teoksessa *Urheilun etiikka ja arki*. SUHS:n vuosikirja 2000. (toim. Roiko-Jokela, Heikki ja Sironen, Esa) Jyväskylä 2000, 189–199.
- 5 Esim. Pihkala, Lauri: "Naiset kilpaurheilijoina", *Urheilijan Joulu* 1926.
- 6 Vasama, Erkki: *Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta 1918–1939*. Vammala 1997, 496; Vasama, Erkki: "Lottien urheiluelämää: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä", teoksessa *Lajien synty*, emt. 57–58; Lukkarinen, Vilho: *Suomen lotat. Lotta Svärd -järjestön historia*. Porvoo 1981, 109.
- 7 Esim. *Kisakenttä* 1932, 171. Katso myös Kari, Jaana: "Naiseuden kuperkeikka", emt., 194.
- 8 Eljanko, Harri ja Kirjavainen, Jussi: *Suomen hiihdon historia 1886–1968*. Porvoo 1969, 6–9, 112–115, 317, 323; Salpausselän Hiihtojen käsiohjelmat 1931–1939.
- 9 Kirjavainen, Jussi: *Suomalaiset suurhiihtäjät II*. Porvoo 1941, 354.
- 10 Kirjavainen, Jussi: emt., 354; Hentilä, Seppo: *Suomen työläisurheilun historia I*. Hämeenlinna 1982, 118; Eljanko, Harri ym.: *Suomen hiihdon historia 1886–1968*. emt., 317, 323.
- 11 Kirjavainen, Jussi: *Suomalaiset suurhiihtäjät II*. emt., 353–359; Suuri suksikeräys 1931–1932 sukset (Urheilumuseo), talletus ja luettelointitiedot Hiihtomuseo.
- 12 Heinonen, Jouko; Karisto, Antti; Laaksonen, Pekka: *Salpausselän kisat – suomalainen kansanjuhla*. Lahti 2005, 13–15.
- 13 Hentilä, Seppo: *Suomen työläisurheilun historia I*. emt., 118. Heikkinen, Antero: *Salpausselkä Suomen hiihdon historiassa*. Lahden museo- ja taidelautakunta Tutkimuksia VIII 1977. Lahti 1977, 11–14; Eljanko, Harri ym.: *Suomen hiihdon historia 1886–1968*, emt., 132; Halila, Aimo ja Sirmeikkö, Paul: *Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto SVUL 1900–1960*. Vammala 1960, 485–486, 502–503.
- 14 Salpausselän Hiihtojen käsiohjelmat 1923–1952; Vasara, Erkki: "Lottien urheiluelämää", teoksessa *Lajien synty*, emt., 60.
- 15 Laine, Leena: "Naishiihdon pitkä matka", teoksessa *Lajien synty*, emt., 123; Salpausselän Hiihtojen käsiohjelmat 1923–1952; Heinonen, Jouko, ym: *Salpausse-*

- län kisat*, emt., 18–22; Kotkaniemi, Aili: "Naisten hiihdon taipaleelta". *Hiihtäjä* 1958. Helsinki 1957, 66.
- 16 Salpausselän Hiihtojen käsiohjelmat 1923–1952.
- 17 Kirjavainen, Jussi: "Hiihdon voimasuhteet talviolympialaisten kynnyksellä", *Hiihtäjä* 1952. Lahti 1951, 13.
- 18 Laine, Leena: "Naishiihdon pitkä matka", emt., 124–131.
- 19 Salpausselän Hiihtojen käsiohjelmat 1923–1929.
- 20 Lahden Hiihtoseuran (= LHS:n) vuosikertomukset 1922–1942; Lahden Hiihtoseuran johtokunnan pöytäkirjat 1922–1935. Lahden Hiihtoseuran arkisto, Hiihtomuseo Lahti. *Etelä-Suomen Sanomat* (= ESS) ja *LAHTI*-lehti Salpausselän kisojen aikaan 1926–1933.
- 21 LAHTI 7.2.1926.
- 22 ESS 22.2.1927.
- 23 Eljanko, Harri, ym.: *Suomen hiihdon historia 1886–1968*, emt., 319, 320, 332.
- 24 ESS 10.3.1931.
- 25 LAHTI 10.3.1931.
- 26 K.E. Levälähti: "Lahden Hiihtoseuran 30-vuotistaipaleelta", LAHTI 8.3.1952.
- 27 Kotkaniemi, Aili: "Naisten hiihdon taipaleelta", *Hiihtäjä* 1958. Helsinki 1957, 73–74.
- 28 Eljanko, Harri ym.: *Suomen hiihdon historia 1886–1968*, emt., 317, 323; Kirjavainen, Jussi: *Suomalaiset suurhiihtäjät II*, emt., 161.
- 29 Eljanko, Harri ym., emt., 317, 323, 332; Jussila, Pentti: *Suomen hiihto*. Keuruu 1998, 73–74.
- 30 Eljanko, Harri ym., emt., 317, 319, 323.
- 31 Salpausselän Hiihtojen käsiohjelmat 1943–1952; Lahden Hiihtoseuran toimintakertomukset 1943–1959, Lahden Hiihtoseuran arkisto, Hiihtomuseo, Lahti.
- 32 Lahden Hiihtoseuran toimintakertomukset 1943–1959, emt., Lahti.
- 33 Lahden Hiihtoseuran toimintakertomukset 1943–1959, emt., Lahti.
- 34 Kolkka, Sulo (Simeoni): "Ylistystä yhdistetyille, kiitosta Kiurullekin", *Hiihtäjä* 1949. Lahti 1948, 11.
- 35 Mämmelä, Terttu: "Hameväen hiihtotouhuista", teoksessa *Viestinviejät*, emt., 71–73; Laine, Leena: "Naishiihdon pitkä matka", emt., 130–134.
- 36 ESS 11.3.1947.
- 37 LAHTI 11.3.1947.
- 38 ESS 14.3.1950; LAHTI 14.3.1950.
- 39 ESS 11.3.1952.
- 40 LAHTI 11.3.1952.
- 41 Laine, Leena: "Naishiihdon pitkä matka", emt., 132–134; Mämmelä, Terttu: "Hameväen hiihtotouhuista", emt., 71–73; Nygrén, Helge; Raevuori, Antero; Mäki-Kuutti, Tarmo: *Pitkä latu – Vuosisata suomalaista hiihtourheilua*. Porvoo 1983, 150; Tauno Juurtolan valokuva-albumi 1949, Hiihtomuseo Lahti.
- 42 Jussila, Pentti: *Suomen hiihto*, emt., 98.

- 43 Mämmelä, Terttu: "Hameväen hiihtotouhuista", *ema.*, 74-76; Jussila, Pentti: *Suomen hiihto*, *cmt.*, 98-101.
- 44 Ks. edellinen viite.
- 45 *Nykyposti* 2/1992 (Rauno Harjun tekemä Lydia Widemanin haastattelu): "Ennen ei hiihdetty rahasta vaan rakkaudesta urheiluun"; Hentilä, Seppo: *Suomen työläisurheilun historia II*. Hämeenlinna 1984, 135, 140, 537; <http://www.valt.helsinki.fi/projects/kmuisti/matapupu/suutari/wideman/tyyne3.html>
- 46 ESS 14.3.1950.
- 47 Kari, Jaana: "Naiseuden kuperkeikka", *ema.*, 189-199. Lahden Hiihtoseuran toimintakertomukset 1942-1959; Lahden Hiihtoseuran tuloluettelot 1942-1955. Lahden Hiihtoseuran arkisto, Hiihtomuseo, Lahti.
- 48 Kolkka, Sulo (Simeoni): "Ylistystä yhdistetylle, kiitosta Kiurullekin", *Hiihtäjä* 1949. Lahti 1948, 11.
- 49 Saarinen, Veli: "St.Moritzin taustalta Oslon voittoihin", *Hiihtäjä* 1953. Lahti 1952, 17-18.